

NAGY CSONGOR ISTVÁN*

Kartellkár mint joghatósági ok

I. Bevezetés

Az elmúlt két évtizedben az európai és tagállami jogalkotók jelentős erőfeszítéseket tettek a versenyjog szabályok magánjogi érvényesítésének előmozdítása érdekében. Ugyan a kezdeti időszakban a versenyszabályok megsértése miatti kártérítési perek gyakorlati jelentősége kifejezetten korlátozott volt (ironikus módon, több tudományos közlemény született a témában mint ítélet), ez a helyzet a közelmúltban láthatóan megváltozott. A növekvő számú magánjogi jogérvényesítési ügy számos szabályozási és jogértelmezési kérdést felvetett és számos előzetes döntéshozatali eljárást eredményezett. Ennek a folyamatnak a jogalkotási oldalán szerepel az egységes és károsultbarát szabályokat bevezető 2014-es Magánjogi Jogérvényesítési Irányelv, amely jelentős előrelépést jelent a versenyjogi szabályok magánjogi érvényesítésének előmozdítása terén.¹ Jogalkalmazási oldalon az Európai Bíróság jogértelmezési kérdésről jogértelmezési kérdésre építette az európai rezsimet.² Ezt a folyamatot a nemzetközi magánjogi szabályok sem kerülhették el. A Róma II rendelet 6. cikke speciális szabályokat állapít meg ebben a tekintetben, az Európai Bíróság pedig a Brüsszel I rendelet joghatósági szabályait több ügyben is értelmezte

* egyetemi tanár, tanszékvezető, SZTE Állam- és Jogtudományi Kar, Nemzetközi Magánjogi Tanszék

¹ 2014/104/EU irányelv a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról, HL L 349, 2014., 1. p. A Magánjogi Jogérvényesítési Irányelv átültetésével kapcsolatban, lásd RODGER, BARRY J. – SOUSA FERRO, MIGUEL – MARCOS, FRANCISCO (szerk.): *The EU Antitrust Damages Directive: Transposition in the Member States*. Oxford University Press. Oxford, 2018.

² C-453/99. sz., *Courage és Crehan* ügyben hozott ítélet, EU:C:2001:465; C-295/04-C-298/04. sz., *Vincenzo Manfredi kontra Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA, Antonio Cannito kontra Fondiaria Sai SpA, Nicolò Tricarico, Pasqualina Murgolo kontra Assitalia SpA* egyesített ügyekben hozott ítélet, EU:C:2011:389; C-199/11. sz., *Europese Gemeenschap kontra Otis NV, General Technic-Otis Sàrl, Kone Belgium NV, Kone Luxembourg Sàrl, Schindler NV, Schindler Sàrl, ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV, ThyssenKrupp Ascenseurs Luxembourg Sàrl*, ügyben hozott ítélet, EU:C:2012:684; C-536/11. sz., *Bundeswettbewerbshörde kontra Donau Chemie AG és társai* ügyben hozott ítélet, EU:C:2013:366; C-557/12. sz., *Kone AG, Otis GmbH, Schindler Aufzüge und Fahrtreppen GmbH, Schindler Liegenschaftsverwaltung GmbH, ThyssenKrupp Aufzüge GmbH kontra ÖBB-Infrastruktur AG* ügyben hozott ítélet, EU:C:2014:1317; C-673/17. sz., *Cogeco Communications kontra Sport TV Portugal, Controlinveste-SGPS & NOS-SGPS* ügyben hozott ítélet, EU:C:2019:32; C-724/17. sz., *Vantaan kaupunki kontra Skanska Industrial Solutions Oy, NCC Industry Oy, Asfaltmix Oy Skanska* ügyben hozott ítélet, EU:C:2019:100.

a versenyügyek összefüggésében.³ Ebbe a kontextusba és ebbe a sorba illeszkedik az Európai Bíróság *Tibor-Trans* ügyben hozott ítélete, amely a Brüsszel I rendelet 7. cikkének 2. pontjába foglalt különös joghatósági okot (kár bekövetkezési helye) értelmezi a kartellkárók összefüggésében.⁴

II. Tényállás és jogvita

Az ügyben alapul fekvő jogvita abból fakadt, hogy több tehergépjármű-gyártó vállalkozás, köztük az alperes (DAF Trucks) kartelleztek egymással, amelynek eredményeként magasabb árakat érvényesítettek a piacon.⁵ Az egyeztetésekre a résztvevő vállalkozások székhelyein, majd később a német leányvállalataikon keresztül került sor.⁶

Tibor-Trans arra hivatkozással indított pert a DAF Trucks ellen Magyarországon, hogy a kartell miatt magasabb áron tudta csak beszerezni a tehergépjárműveket, ami miatt őt kár érte. A magyar bíróságok joghatóságának alátámasztásaként arra hivatkozott, hogy a Brüsszel I rendelet cikkének 2. pontja szerinti káresemény bekövetkezési helye a kár bekövetkezési helyét is magában foglalja, és a kartell miatt fizetett magasabb árakra tekintettel a kár Magyarországon következett be.

A felperes új tehergépjárművek beszerzésével foglalkozott, amelyeket Magyarországon bejegyzett lízingszervek finanszírozásával, zárt végű lízingszerződések keretében szerzett be.⁷ A Tibor-Trans a tehergépjárműveket nem közvetlenül a gyártótól, hanem Magyarországon bejegyzett márkakereskedőkön keresztül szerezte be, tehát „Tibor-Trans közvetlenül a DAF Truckstól soha nem vásárolt tehergépjárműveket”.⁸ Ebből a körülményből fakadt az ügy egyik értelmezési kérdése.

III. Értelmezési kérdés és előzményei a joggyakorlatban

A Brüsszel I rendelet joghatósági szabályainak alkalmazása „pán-európai” kartell esetén már korábban felmerült és azt az Európai Bíróság értelmezte. A *CDC Hydrogen Peroxide* ügyben⁹ a Bíróság megállapította, hogy olyan esetekben, amikor vállalkozások több tagállamra kiterjedően kartelleznek egymással, a károsultak – az általános joghatóság mellett

³ C-352/13. sz., *CDC Hydrogen Peroxide* ügyben 2015. május 21-én hozott ítélet, EU:C:2015:335; C-27/17. sz., *flyLAL-Lithuanian Airlines* ügyben 2018. július 5-án hozott ítélet, EU:C:2018:533. Az ítélet elemzését illetően lásd NEMESSÁNYI ZOLTÁN: *Joghatóság versenykorlátozó megállapodással okozott károk megtérítése iránti perekben*. In: Bodzási Balázs (szerk.): *A gazdasági jog és az adójog aktuális kérdései 2018-ban*. Gazdasági jogi kutatások a Budapesti Corvinus Egyetemen. Magyar Közlöny Kiadó. Budapest, 2018. 157–168. pp.

⁴ C-451/18. sz., *Tibor-Trans Fuvarozó és Kereskedelmi Kft. kontra DAF Trucks NV* ügyben 2019. július 29-én hozott ítélet, EU:C:2019:635. Az ügy ítélethozatal előtti elemzését lásd NEMESSÁNYI 2018, 157–168. pp.

⁵ 8-9. pont.

⁶ 10. pont.

⁷ 12. pont.

⁸ 12-13. pont.

⁹ C-352/13. sz., *CDC Hydrogen Peroxide* ügyben 2015. május 21-én hozott ítélet, EU:C:2015:335.

– a pertársaságra (Brüsszel I rendelet 9. cikkének 1. pontja) és a szerződésen kívüli kötelmekre vonatkozó (Brüsszel I rendelet 7. cikkének 2. pontja) joghatósági szabályokat is igénybe vehetik. Mivel ez utóbbi vonatkozásában a „káresemény” bekövetkezési helye, a Bíróság konzisztens gyakorlata alapján, mind a károsító magatartást (*delictum*), mind a bekövetkezett károsító következményt vagy kárt (*damnum*) magában foglalja,¹⁰ kartellek esetén a károsultak nemcsak ott perelhetnek, ahol a kartellt létrehozták és működtették (*delictum*), hanem ott is, ahol emiatt magasabb árakat voltak kénytelenek fizetni (*damnum*). Az Európai Bíróság értelmezése szerint a „több tagállamban, különböző időpontokban és helyszíneken megvalósított” versenyjogsértés esetén „a káresemény minden egyes állítólagos károsult tekintetében külön külön valósult meg, és (...) közülük mindegyik dönthet úgy, hogy keresetét vagy a szóban forgó kartell végleges létrejöttének helye, illetve – adott esetben – az állítólagos kárt okozó, egyetlen eseményként meghatározható konkrét megállapodás megkötésének helye vagy a saját székhelye szerinti bíróság előtt indítja meg.”¹¹ Ez a legtöbb esetben lehetővé teszi a károsultak számára, hogy a saját tagállamuk bíróságai előtt pereljenek.

Az alperes DAF Trucks arra hivatkozott, hogy a *CDC Hydrogen Peroxide* ügyben lefektetett elvek alapján nem áll fenn a magyar bíróságok joghatósága, mert ő „soha nem lépett közvetlen szerződéses kapcsolatba a Tibor-Transszal, így észszerűen nem számíthatott arra, hogy a magyar bíróságok előtt indul ellene per.” Mivel a kartellező vállalkozások között Magyarországon összejátszás nem történt (a károkozó magatartás egyik eleme sem valósult meg Magyarországon), az ügy értelmezési kérdés az volt, hogy vajon ez a körülmény akadályát képezheti-e annak, hogy a magyar bíróságok a Brüsszel I rendelet 7. cikkének 2. pontja alapján a joghatóságukat megállapítsák.¹² Az Európai Bíróság megfogalmazása szerint a jelen ügyben a kérdés lényegében az volt, hogy „a »káresemény bekövetkezése helyének« az a hely tekintendő, ahol a károsult állítása szerint a kár bekövetkezett, még akkor is, ha a kereset a szóban forgó kartell olyan résztvevője ellen irányul, akivel a károsult nem létesített szerződéses jogviszonyt.”¹³

Az alperes fenti érve nem volt előzmények nélküli. Bár a bírósági joggyakorlat nagyon korán rögzítette azt az elvet, hogy a káresemény fogalma mind a károkozó magatartást, mind pedig a kár bekövetkezésének helyét magában foglalja, és ez a kartellmegállapodásokra, a *CDC Hydrogen Peroxide* ügy szerint, közvetlenül is alkalmazható, az kezdetektől fogva kérdésként merült fel, hogy meddig kell követni a károsodás okozati folyamatát annak érdekében, hogy megtaláljuk a károsodás helyét. Ez a kérdés gazdasági károk esetén különösen nagy jelentőséggel rendelkezik. A káreseménynek mint kauzális folyamatnak a tág értelmezése felveti azt a kérdését, hogy vajon hol kell elmetszeni az okozatiság ilyen módon felfedett fonalát. Egy magatartás ugyanis közvetve olyan kár, illetve hátrányok bekövetkezéséhez is hozzájárul, amelyeket több más okkal együtt okozott, vagy a kapcsolódás a magatartás és az okozat között olyan távoli, hogy a magatartás

¹⁰ NAGY CSONGOR ISTVÁN: *Az Európai Unió nemzetközi magánjoga*. HVG-Orac. Budapest, 2006. 79–80. pp.

¹¹ Rendelkező rész.

¹² Az alperes arra is hivatkozott, hogy a magyar bíróságoknak azért sincs joghatósága, mert az „összejátszásra irányuló találkozókra Németországban került sor, ami a német bíróságok joghatóságát alapozza meg”. 17. pont. Az Európai Bíróság előtt azonban ez a kérdés nem képezte értelmezési vita tárgyát, mivel fel sem merülhetett, hogy akadálya lenne a magyar bíróságok joghatóságának.

¹³ 22. pont.

tanúsítójának felróhatósága szempontjából nem tekinthető releváns oknak. Az Európai Bíróság a *Dumez France és Tracoba* ügyben¹⁴ ebben a vonatkozásban azt állapította meg, hogy a kár bekövetkezésének a helye nem öleli fel az összes olyan tagállamot, ahol valamilyen hátrányos következmény érzékelhető volt, csak azt a helyet foglalja magába, ahol a károkozó magatartás közvetlenül kifejtette hatását azzal a személlyel szemben, aki ennek a károkozó magatartásnak a közvetlen károsultja.

IV. Az Európai Bíróság döntése és annak indokai

Az Európai Bíróság megállapítása szerint a magyar bíróságoknak volt joghatósága az ügyben, mivel

„a »káresemény bekövetkezése helyének« az alapügyben szóban forgóhoz hasonló helyzetben a jogsértéssel érintett piac helye tekintendő, vagyis ahol a torzított piaci árakat alkalmazták, és ahol a károsult állítása szerint a kár bekövetkezett, még akkor is, ha a kereset a szóban forgó kartell olyan résztvevője ellen irányul, akivel a károsult nem létesített szerződéses jogviszonyt.»¹⁵

A Bíróság indokolása szerint a Brüsszel I rendelet 7. cikke 2. pontjának értelmezése szempontjából a jelen ügyben az volt a kulcskérdés, hogy „a kárt okozó eseményből közvetlenül fakadó első kárról (...) van-e szó, vagy pedig a későbbi hátrányos következményekről, amelyek nem alapozhatják meg az e rendelkezés szerinti joghatóságot.”¹⁶

Bár a Bíróság hangsúlyozta, hogy nem minden olyan tagállami bíróság rendelkezik joghatósággal, ahol felmerült valamilyen közvetett hátrányos következmény,¹⁷ „az alapügyben hivatkozott kár lényegében a mesterségesen megemelt árak okán kifizetett többletköltségekből ered, éppen ezért az EUMSZ 101. cikkbe ütköző jogsértés közvetlen következménye, tehát közvetlen kárnak minősül, amely főszabály szerint megalapozhatja a kár bekövetkezésének helye szerinti tagállam joghatóságát.”¹⁸ Amennyiben a versenyjogsértés egy tagállamban magasabb árakat eredményez, akkor ebben a tagállamban kár következett be.¹⁹

Az Európai Bíróság külön hangsúlyozta, hogy a fenti értelmezés összhangban van a különös joghatósági szabályok értelmezését meghatározó két elvvel: a szoros kapcsolat és a kiszámíthatóság elvével. Az előbbi értelmében a különös joghatósági okok jogpolitikai indoka, hogy szoros kapcsolat van az ügy és a fórum között, ezért az eljárási hatékonyság miatt indokolt joghatóságot ruházni az adott bíróságra. A kiszámíthatóság elve értelmében csak olyan bíróság előtt perelhető az alperes, amelyet előre láthatott, tehát a magatartása tanúsításakor mint a magatartásával kapcsolatos lehetséges perlési hellyel számolhatott.

¹⁴ C-220/88 *Dumez France SA and Tracoba SARL v Hessische Landesbank and others* (EBHT 1990., I-49. pp.).

¹⁵ 37. pont.

¹⁶ 27. pont.

¹⁷ 28-29. pont.

¹⁸ 31. pont.

¹⁹ 33. pont.

„Ez a megoldás ugyanis eleget tesz a joghatósági szabályokkal kapcsolatos, a közelségre és kiszámíthatóságra vonatkozó célkitűzésnek, mivel egyrészt az érintett piac szerinti tagállam bíróságai vannak a legmegfelelőbb helyzetben a kártérítés iránti ilyen kérelmek elbírálására, másrészt pedig a versenyellenes magatartást tanúsító gazdasági szereplő észszerűen számíthat arra, hogy azon hely bíróságai előtt perlik, ahol a magatartásával a tisztességes versenyre vonatkozó szabályokat megsértette.”²⁰

V. A döntés értékelése

Az Európai Bíróság döntése illeszkedik a Brüsszel I rendelet 7. cikkének 2. pontjával kapcsolatos korábbi joggyakorlatba és összhangban van a versenyjog magánjogi érvényesítésével kapcsolatos általános európai jogi tendenciákkal. A kár bekövetkezési helyének életszerűen tág (azonban nem mesterségesen tág) értelmezése valóban olyan bíróságok joghatóságát alapozza meg, amelyek szoros kapcsolatban vannak az üggyel, és fel sem merülhet, hogy a kartellező vállalkozások nem látták vagy nem láthatták előre versenykorlátozó magatartásuk hatásainak területi kiterjedését.

²⁰ 34. pont.